

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 658.15:621(477.64)"2015/2019"

DOI: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.30-5>

СУЧАСНИЙ СТАН ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДУВАННЯ

CURRENT STATE OF FINANCIAL AND ECONOMIC ACTIVITY OF MACHINE BUILDING ENTERPRISES

Веремєєнко О.О.

аспірант,

Запорізький національний університет

Veremieienko Oleksandr

Zaporizhzhia National University

У статті розкрито сутність і необхідність оцінки фінансового стану підприємств у сучасних умовах. Проведено оцінку фінансового стану підприємств машинобудівної галузі Запорізького регіону на прикладі ПАТ «Запорізький механічний завод», ПАТ «Мотор Січ», ТОВ «ГП «Співдружність» та ТОВ «НВП «Енергомаш» за допомогою факторного аналізу. Використовуючи звітність указаних підприємств, проведено аналіз основних фінансових показників за період з 2015 по 2019 р. Проаналізовано динаміку зміни чистого доходу, собівартості, валового прибутку та чистого прибутку (збитку) досліджуваних підприємств. Проведено аналіз чинників впливу на валовий прибуток досліджуваних підприємств. Установлено, що для того щоб була налагоджена стабільна фінансова діяльність на підприємствах, потрібно досконало проводити аналіз фінансового стану для забезпечення ефективного використання та формування фінансових ресурсів у своїй фінансово-економічній діяльності.

Ключові слова: фінансово-економічна діяльність, фінансовий стан, підприємство, оцінка, аналіз.

В статье раскрыты сущность и необходимость оценки финансового состояния предприятий в современных условиях. Проведена оценка финансового состояния предприятий машиностроительной отрасли Запорожского региона на примере ПАО «Запорожский механический завод», ОАО «Мотор Сич», ООО «ГП «Содружество» и ООО «НПП «Энергомаш» с помощью факторного анализа. Используя отчетность указанных предприятий, проведен анализ основных финансовых показателей за период с 2015 по 2019 г. Проанализирована динамика изменения чистого дохода, себестоимости, валовой прибыли и чистой прибыли (убытка) исследуемых предприятий. Проведен анализ факторов влияния на валовую прибыль исследуемых предприятий. Установлено, что для того чтобы была налажена стабильная финансовая деятельность на предприятиях, нужно в совершенстве проводить анализ финансового состояния для обеспечения эффективного использования и формирования финансовых ресурсов в своей финансово-экономической деятельности.

Ключевые слова: финансово-экономическая деятельность, финансовое состояние, предприятие, оценка, анализ.

Today, the state directly depends on the industrial complex the entire economy. Among the leading industries is mechanical engineering, as it is closely linked to other economic activities. It is engaged in production machines and equipment that ensure the production of goods and services by enterprises of other industries, thus stimulating their development. For further intensive development of the whole industry needs to ensure a sufficiently high level of activity of the engineering industry. The main problems of development of the machine-building industry include: underdevelopment internal market infrastructure; insufficient level of solvency of producers that negatively affects the financial and economic condition of enterprises in the industry; obsolescence of fixed assets basic enterprises of the industry, which have not been updated during the last 15 years, which has a negative impact on competitiveness, quality and cost of production; lack of working capital, imperfection of the mechanism of medium- and long-term lending; low domestic demand for domestic products; lack of real sources of funding, which makes it impossible reconstruction and technical re-equipment of enterprises in the industry; lack of financial mechanisms and tools that generate interest in innovation, as well as stimulate research and research and development work, as

a consequence of the low level of innovation activity of domestic enterprises. All these problems significantly affect the current state of operation of machine-building enterprises. The priority is to analyze the financial and economic activities of machine-building enterprises, and as a consequence – to identify possible ways to improve the situation. The article reveals the essence and necessity of assessing the financial condition of enterprises in modern conditions. The financial condition of the machine-building enterprises of the Zaporizhzhia region was assessed on the example of the following four: PJSC «Zaporizhzhia Mechanical Plant», PJSC «Motor Sich», LLC SE «Commonwealth» and LLC SPE «Energomash» using factor analysis. Using the reporting of these enterprises, the analysis of the main financial indicators for the period from 2015 to 2019 analyzed the dynamics of changes in net income, cost, gross profit and net profit (loss) of the surveyed enterprises. The analysis of factors influencing the gross profit of the studied enterprises is carried out. It is established that in order to establish a stable financial activity in enterprises, it is necessary to thoroughly analyze the financial condition, to ensure the efficient use and formation of financial resources in their financial and economic activities.

Key words: financial and economic activity, financial condition, enterprise, estimation, analysis.

Постановка проблеми. У ринковій економіці кожне підприємство приділяє особливу увагу аналізу своєї фінансово-економічної діяльності, бо від її ефективності залежить, яке становище дане підприємство буде займати в економічній системі країни. Тому дуже важливо аналізувати фінансово-економічну діяльність, бо саме фінансовий складник є головним в економічній безпеці підприємств. Аналіз фінансово-економічної діяльності підприємств дасть змогу попереджувати ризики, унаслідок яких у системі господарювання підприємств виникають різноманітні проблеми, які ведуть до зниження ефективності їхньої діяльності як результат посилення впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, що стосуються фінансово-економічного стану підприємств, а також його аналізу, розглянуто широким колом учених-економістів, як вітчизняних, так і зарубіжних, серед яких – І.О. Бланк, М.Я. Дем'яненко, М.Я. Коробов, В.В. Осмоловський, Р.С. Сайфулін, О.М. Терещенко та багато інших.

Оцінкою підходів до трактування сутності фінансового стану підприємства та обґрунтування методики його оцінки займалися О.О. Яцух та Н.Ю. Захарова, С.О. Тульчинська та М.В. Нікітіна, А.В. Некрасова, В.Б. Лановлюк. Проте залишилося ще багато недосліджених питань у цьому напрямі.

Постановка завдання. Мета статті – провести оцінку фінансового стану підприємств Запорізького регіону за допомогою факторного аналізу та сформулювати певні висновки з проведеної оцінки для поліпшення фінансової діяльності досліджуваних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Метою аналізу фінансового стану підприємства є пошук резервів підвищення рентабельності виробництва і зміцнення комерційного розрахунку як основи стабільного функціонування підприємства і виконання ним зобов'язань перед бюджетом, банками та іншими установами [2].

Методикою аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки, затвердженою Наказом Міністерства

фінансів України № 170 від 14.02.2006, виділено такі основні компоненти фінансового аналізу діяльності підприємства:

- горизонтальний фінансовий аналіз, який проводиться з метою вивчення динаміки окремих фінансових показників, розрахованих за даними фінансової звітності за певний період часу;

- вертикальний фінансовий аналіз, який базується на порівнянні питомої ваги окремих структурних складників;

- порівняльний фінансовий аналіз, який проводиться для зіставлення планових та фактичних показників, фактичних і нормативних (галузевих, загальних) показників;

- аналіз фінансових коефіцієнтів, який полягає у зіставленні показників звітності та(або) фінансового плану з метою розрахунку коефіцієнтів: коефіцієнт платоспроможності (ліквідності), оцінки оборотності активів, фінансової стабільності підприємства тощо;

- факторний фінансовий аналіз, який проводиться для оцінки впливу окремих чинників на рівень відповідних результативних показників [3].

Використаємо саме факторний аналіз для оцінки фінансового підприємств машинобудівної галузі Запорізького регіону на прикладі ПАТ «Запорізький механічний завод», ПАТ «Мотор Січ», ТОВ «ГП «Співдружність» та ТОВ «НВП «Енергомаш».

Використовуючи звітність указаних підприємств, проведемо аналіз основних фінансових показників за період з 2015 по 2019 р.

Проаналізуємо динаміку зміни чистого доходу, собівартості, валового прибутку та чистого прибутку (збитку) досліджуваних підприємств (табл. 1–4).

Виходячи з даних табл. 1, можна побачити, що чистий дохід ПАТ «Запорізький механічний завод» у 2017 р. збільшився на 35% порівняно з минулим роком, а в 2017 р., навпаки, відбулося зменшення цього показника на 28%, проте з 2018 р. чистий дохід досліджуваного підприємства знову збільшується на 29% та становить 225 639 тис грн. У 2019 р. порівняно з попереднім періодом можемо спостерігати незначне зниження цього показника – на 5%.

Таблиця 1

Фінансові показники ПАТ «Запорізький механічний завод» за 2015–2019 рр.

Показники	Рік				
	2015	2016	2017	2018	2019
Чистий дохід від реалізації	179 343	242 730	174 688	225 639	215 475
Собівартість реалізованої продукції	137 453	175 113	115 218	121 376	163 312
Валовий прибуток	41 890	67 617	59 470	104 263	52 163
Чистий прибуток (збиток)	35 345	24 315	38 299	35 787	25051

Джерело: складено автором на основі [1]

Що стосується собівартості реалізованої продукції на ПАТ «Запорізький механічний завод», то найбільший зріст цього показника припадає на 2016 та 2019 рр.

Щодо валового прибутку, то на досліджуваному підприємстві цей показник мав тенденцію до збільшення у 2016 та 2018 рр. Так, він збільшився на 61% у 2016 р. порівняно з минулим періодом, а в 2018 р. – на 75% та становив 104 263 тис грн. Які саме чинники посприяли збільшенню або зменшенню цього показника, буде розглянуто нижче.

Тепер проаналізуємо фінансові показники на наступному досліджуваному підприємстві – ПАТ «Мотор Січ» (табл. 2).

Із наведених даних у табл. 2 можемо побачити, що чистий дохід від реалізації у 2016 р. зменшився на 24%, а в 2017 р. спостерігаємо його зростання аж на 44% порівняно з аналогічним періодом минулого року, та вже з 2018 р. починається зниження цього показника спочатку на 19%, а в 2019 р. ще на 7%, що становить 11 336 955 тис грн. Щодо собівартості реалізованої продукції, то цей показник спочатку знизився у 2016 р. на 14% порівняно з минулим роком, а починаючи з 2017 р. підвищився спочатку на 59%, а в 2018 р. ще на 9%.

Валовий прибуток на ПАТ «Мотор Січ» мав тенденцію до зростання тільки у 2017 р. – він збільшився на 34% порівняно з минулим роком, але вже з 2018 р. відбулося значне зниження цього показника спочатку на 42%, а потім ще на 8% у 2019 р., що на 3 927 649 тис грн менше, ніж у 2017 р.

Проаналізуємо динаміку зміни фінансових показників на ТОВ «ГП «Співдружність» (табл. 3).

Як бачимо з табл. 3, відбувається зростання всіх показників у 2016–2018 рр., тільки у 2019 році валовий прибуток досліджуваного підприємства мав незначне зниження (на 3%) порівняно з минулим періодом. Що саме на це впливало, розглянемо далі.

Наступне аналізоване підприємство з групою фінансових показників – ТОВ «НВП «Енергомаш» (табл. 4).

Із наведеної таблиці видно, що на ТОВ «НВП «Енергомаш» чистий дохід від реалізації починаючи з 2016 р. мав тенденцію до збільшення спочатку на 32% порівняно з аналогічним періодом минулого року, а потім ще на 13% та 17% протягом наступних двох років. Проте у 2019 р. цей показник знизився на 15% порівняно з 2018 р. та становив 3 514 тис грн.

Таблиця 2

Фінансові показники ПАТ «Мотор Січ» за 2015–2019 рр.

Показники	Рік				
	2015	2016	2017	2018	2019
Чистий дохід від реалізації	13830655	10546207	15150429	12239687	11336955
Собівартість реалізованої продукції	4907340	4217243	6687998	7291413	6802173
Валовий прибуток	8923315	6328964	8462431	4948274	4534782
Чистий прибуток (збиток)	3399842	1964443	3104174	1252195	1114356

Джерело: складено автором на основі [1]

Таблиця 3

Фінансові показники ТОВ «ГП «Співдружність» за 2015–2019 рр.

Показники	Рік				
	2015	2016	2017	2018	2019
Чистий дохід від реалізації	45 113	49 432	78 916	136 788	155 311
Собівартість реалізованої продукції	29 963	31 552	49 871	91 455	111 229
Валовий прибуток	15 150	17 880	29 045	45 333	44 082
Чистий прибуток (збиток)	11 142	11 897	16 836	28 455	26 563

Джерело: складено автором на основі [1]

Таблиця 4

Фінансові показники ТОВ «НВП «Енергомаш» за 2015–2019 рр.

Показники	Рік				
	2015	2016	2017	2018	2019
Чистий дохід від реалізації	2363,00	3112,50	3516,80	4111,50	3514,00
Собівартість реалізованої продукції	1746,00	1984,00	2064,30	2685,50	2988,00
Валовий прибуток	617,00	1128,50	1452,50	1426,00	526,00
Чистий прибуток (збиток)	97,20	113,60	128,30	215,00	27,80

Джерело: складено автором на основі [1]

Що стосується собівартості, то цей показник зростає кожного року та вже у 2018 р. зріс на 30% порівняно з аналогічним періодом минулого року, а в 2019 р. ще на 11%.

Щодо валового прибутку, то в 2016 р. відбулося його різке підвищення – аж на 83% порівняно з минулим періодом, а в 2018 р., навпаки, цей показник починає зменшуватися. Так, у 2019 р. він зменшився на 63%, що на 900 тис грн менше порівняно з минулим роком.

Зміни показника чистого прибутку на досліджуваних підприємствах ми вирішили зобразити графіком для більш детального його розгляду (рис. 1). Проаналізувавши дані рис. 1, можемо зробити висновок, що жодне з досліджуваних підприємств не мало збитків за 2016–2019 рр.

Зниження прибутку відбулося у 2016 р. на ПАТ «Запорізький механічний завод» – на 31% порівняно з аналогічним періодом минулого року. Потім цей показник на досліджуваному підприємстві зростає у 2017 р. на 58% порівняно з 2016 р., а з 2018 р. знову знижується спочатку на 7%, а в 2019 р. ще на 30%. Аналогічна ситуація спостерігається і на наступному досліджуваному

підприємстві – ПАТ «Мотор Січ». Тут прибуток зріс на 58% у 2017 р., усі інші роки досліджуваного періоду цей показник зменшувався.

Протилежна ситуація спостерігається на наступних двох досліджуваних підприємствах – ТОВ «ГП «Співдружність» та ТОВ «НВП «Енергомаш». Тут прибуток збільшувався протягом 2016–2018 рр. Проте якщо у 2019 р. у ТОВ «ГП «Співдружність» він мав незначне зниження – лише на 7%, то у ТОВ «НВП «Енергомаш» прибуток знизився на 87% порівняно з аналогічним періодом минулого року.

Що стосується валового прибутку досліджуваних підприємств, то для того щоб проаналізувати, як саме змінився цей показник, проведемо факторний аналіз та встановимо, які ж саме фактори посприяли цим змінам.

Розрахунок показників факторного аналізу валового прибутку досліджуваних підприємств наведено в табл. 5–8.

За результатами розрахунку факторного аналізу валового прибутку на першому досліджуваному підприємстві – ПАТ «Запорізький механічний завод» можемо зробити висновок, що зменшення

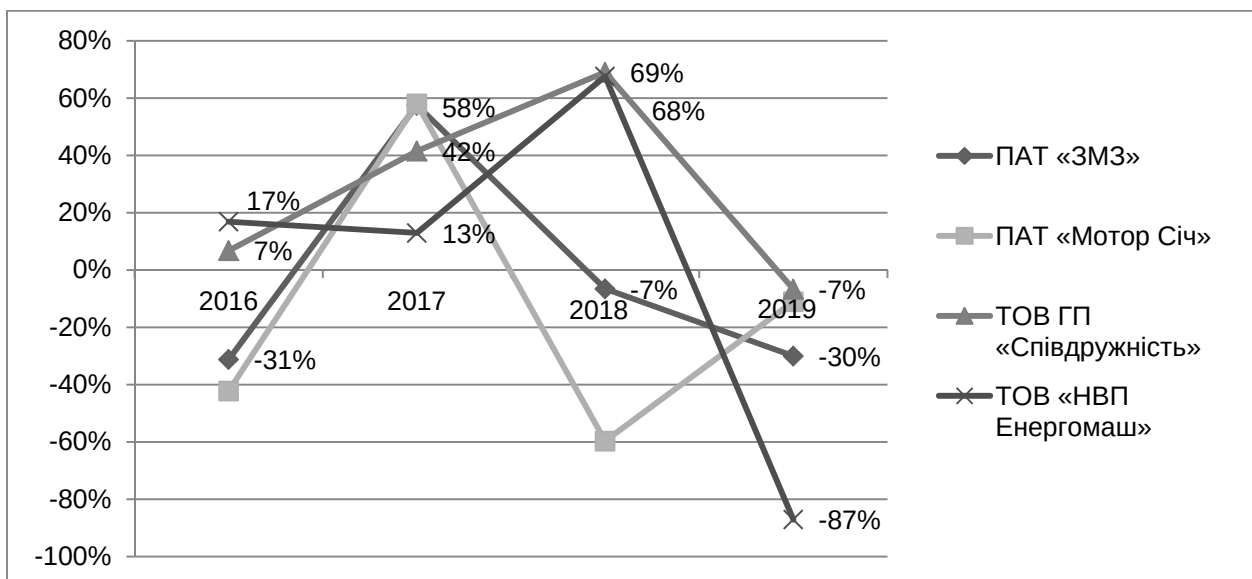

Рис. 1. Темпи росту чистого прибутку (збитку) підприємств машинобудування Запорізького регіону

Джерело: побудовано автором

Таблиця 5

**Результати розрахунку факторного аналізу валового прибутку
ПАТ «Запорізький механічний завод» за 2016–2019 рр.**

Показники	Рік				
	2015	2016	2017	2018	2019
Вплив зміни обсягу реалізації	-	11477,2133	-23127,5	3178,464	36023,38
Вплив зміни структури й асортименту реалізованої продукції	-	3328,39065	4173,091	14167,07	-40719,9
Вплив зміни рівня витрат на 1 грн реалізованої продукції	-	10921,396	10807,38	27447,47	-47403,4
Загальна зміна валового прибутку	-	25727,00	-8147,00	44793,00	-52100,00

Джерело: побудовано автором на основі [1]

валового прибутку на 8 147 тис грн відбулося у 2017 р. за рахунок зменшення обсягу реалізації на 23 127,5 тис грн порівняно з аналогічним періодом минулого року. Також у 2019 р. зменшенню цього показника на 52 100 тис грн сприяли зменшення рівня витрат на 1 грн реалізованої продукції на 47 403,4 тис грн та зменшення структури й асортименту реалізованої продукції на 40 719,9 тис грн.

Аналіз факторів впливу на валовий прибуток другого досліджуваного підприємства – ПАТ «Мотор Січ» наведено в табл. 6. Виходячи з даних табл. 6, можна побачити, що валовий прибуток на ПАТ «Мотор Січ» зменшився на 2 594 351 тис грн за рахунок зменшення обсягу реалізації на 1 254 845,38 тис грн, зменшення структури й асортименту реалізованої продукції на 864 227,37 тис грн та зменшення рівня витрат на 1 грн реалізованої продукції на

475 278,25 тис грн. У 2017 р. валовий прибуток досліджуваного підприємства збільшився на 2 133 467 тис грн. Хоча на досліджуваному підприємстві й відбулося зниження структури й асортименту реалізованої продукції, проте за рахунок збільшення обсягу реалізації на 3 707 948 тис грн і відбулося підвищення валового прибутку. Але в 2018 р. збільшення обсягу реалізації не допомогло підвищити валовий прибуток, і він знизився на 3 514 157 тис грн за рахунок зниження інших двох факторів. У 2019 р. теж відбувається зниження валового прибутку на 413 4392 тис грн за рахунок зниження всіх трьох розглянутих факторів.

Аналіз факторів впливу на валовий прибуток третього досліджуваного підприємства – ТОВ «ГП «Співдружність» наведено в табл. 7

Щодо валового прибутку на ТОВ «ГП «Співдружність», то цей показник збільшувався протягом 2016–2018 рр., хоча в 2018 р. відбу-

Таблиця 6

**Результати розрахунку факторного аналізу валового прибутку
ПАТ «Мотор Січ» за 2016–2019 рр.**

Показники	Рік				
	2015	2016	2017	2018	2019
Вплив зміни обсягу реалізації	-	11477,2133	-23127,5	3178,464	36023,38
Вплив зміни структури й асортименту реалізованої продукції	-	3328,39065	4173,091	14167,07	-40719,9
Вплив зміни рівня витрат на 1 грн реалізованої продукції	-	10921,396	10807,38	27447,47	-47403,4
Загальна зміна валового прибутку	-	25727,00	-8147,00	44793,00	-52100,00

Джерело: побудовано автором на основі [1]

Таблиця 7

**Результати розрахунку факторного аналізу валового прибутку
ТОВ «ГП «Співдружність» за 2016–2019 рр.**

Показники	Рік				
	2015	2016	2017	2018	2019
Вплив зміни обсягу реалізації	-	803,44	10381,08	24218,63	9801,703
Вплив зміни структури й асортименту реалізованої продукції	-	646,99	283,55	-2918,86	-3662,98
Вплив зміни рівня витрат на 1 грн реалізованої продукції	-	1279,58	500,37	-5011,76	-7389,72
Загальна зміна валового прибутку	-	2730	11165	16288	-1251

Джерело: побудовано автором на основі [1]

Таблиця 8

**Результати розрахунку факторного аналізу валового прибутку
ТОВ «НВП «Енергомаш» за 2016–2019 рр.**

Показники	Рік				
	2015	2016	2017	2018	2019
Вплив зміни обсягу реалізації	-	84,10	45,67	437,09	160,63
Вплив зміни структури й асортименту реалізованої продукції	-	111,59	100,91	-191,47	-367,86
Вплив зміни рівня витрат на 1 грн реалізованої продукції	-	315,79	177,42	-272,12	-692,77
Загальна зміна валового прибутку	-	511,5	324	-26,5	-900

Джерело: побудовано автором на основі [1]

лося зниження двох факторів впливу: структури й асортименту реалізованої продукції на 2 918,86 тис грн та витрат на 1 грн реалізованої продукції на 5 011,76 тис грн. Це не сприяло зниженню валового прибутку через те, що обсяг реалізації збільшився на 24 218,63 тис грн, це й сприяло підвищенню валового прибутку на 16 288 тис грн. Але в 2019 р. цей показник знизився на 1 251,00 тис грн за рахунок зниження тих самих факторів.

Щодо результатів розрахунку факторного аналізу валового прибутку на ТОВ «НВП «Енергомаш», то вони наведені у табл. 8.

Ситуація з валовим прибутком на ТОВ «НВП «Енергомаш» така: зменшення цього показника на 26,5 тис грн відбулося у 2018 р. за рахунок зниження структури й асортименту реалізованої продукції на 191,47 тис грн та зниження рівня витрат на 272,12 тис грн. У 2019 р. валовий прибуток зменшився на 900 тис грн за рахунок зниження структури й асортименту реалізованої продукції на 367,86 тис грн та зниження рівня витрат на 692,77 тис грн.

Висновки. Важливість оцінки фінансового стану будь-якого підприємства є беззаперечною. Але за нинішніх умов господарювання переважна більшість підприємств не проводить оцінку фінансового стану за відсутності у штаті

кваліфікованого персоналу, який має досвід проведення фінансово-аналітичної роботи і може обґрунтовано підійти до вибору інструментів і підходів до її здійснення. Частіше за все рішення щодо подальшого розвитку підприємства приймаються інтуїтивно, без обґрунтованих висновків щодо фінансового стану та його впливу на фінансові результати господарювання. Також звужуються можливості до пошуку і впровадження комплексу заходів щодо зміцнення фінансового стану суб'єктів господарювання та підвищення ефективності їхньої діяльності.

У нашому дослідженні було проведено аналіз фінансових показників підприємств машинобудування, у тому числі й чистого прибутку (збитку), та встановлено, що для більшості досліджуваних підприємств падіння прибутку припадало на 2016 та 2018 рр. Проведений факторний аналіз на досліджуваних підприємствах допоміг виявити, які саме фактори впливають на зміни валового прибутку.

Для того щоб була налагоджена стабільна фінансова діяльність на підприємствах, потрібно досконало проводити аналіз фінансового стану для забезпечення ефективного використання та формування фінансових ресурсів у своїй фінансово-економічній діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Інформаційний Інтернет-портал про емітентів цінних паперів : вебсайт. URL: <https://smida.gov.ua/> (дата звернення: 12.01.2021).
2. Дем'яненко Г.О., Чорна О.Є. Фінансовий аналіз : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 392 с.
3. Яцух О.О., Захарова Н.Ю. Фінансовий стан підприємства та методика його оцінки. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія «Економіка і управління»*. 2018. Т. 29(68). № 3. С. 173–180.

REFERENCES:

1. Information Internet portal about issuers of securities: website. Available at: <https://smida.gov.ua/> (accessed 12 January 2021).
2. Demyanenko G.O., Chorna O.E. (2008) *Finansovyi analiz* [Financial analysis]. Kyiv: Center for Educational Literature. (in Ukrainian)
3. Yatsukh O.O., Zakharova N.Yu. (2018) *Finansovyi stan pidpriemstva ta metodyka yoho otsinky* [The financial condition of the enterprise and methods of its evaluation]. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Seriya: Ekonomika i upravlinnia*. Vol. 29 (68), no. 3, pp. 173–180.